

Az AGORA Szombathelyi Kulturális Központ lehetséges Kárpát- medencei hálózatosodási irányai

Kulturális központból többfunkciós közműve- lődési intézmény

Az AGORA Szombathelyi Kulturális Központ 2007. július 1-jén alakult, a korábban önállóan működő Művelődési és Sportház, Művészetek Háza, Gyermek Ház, Savaria Filmszínház, Tourinform Iroda összevonásával Szombathely Megyei Jogú Város költségvetési intézményeként.

A város 2011-ben úgy döntött, hogy a turisztikai szakára önálló céget alapít, így a Savaria Turizmus Nonprofit Kft. megalakulásával a funkció, valamint a Tourinform Iroda levált az AGORA-ról. Hasonlóan nagy veszteséget jelentett az intézménynek a Művészetek Háza 2014-es elvesztése is. A Művészetek Háza nem csupán az AGORA központjaként működött, de Szalonja és Pincéje otthont adott kiállításoknak, komolyzenei koncerteknek, előadásoknak, beszélgetéseknek, kisközösségi programoknak, valamint a magaskultúra más eseményeinek is. 2014-től 2021-ig az AGORA telephelyeként működött a Megyei Művelődési és Ifjúsági Központ, melynek üzemeltetési feladatait látta el az intézmény.

A 2015-ben a TIOP-1.2.1.A-12/1-2013-0005 azonosítószámú pályázat („A szombathelyi AGORA–Művelődési és Sportház területi multifunkcionális közösségi közművelődési központtá történő fejlesztése, átalakítása”) keretében megújult, és új közösségi terekkel bővült az AGORA–Művelődési és Sportház, amely az intézmény központjaként is működött tovább. Ugyanakkor megszűnt a Gyermek Ház mint AGORA telephely, a gyermek és ifjúsági szakági kollegák, valamint a szakági funkció szintén az MSH-ba került. Idén is-

mét növekedett az intézmény egységeinek száma, hiszen közösségi, kulturális, turisztikai funkcióval, kiállító- és kilátóterekkel bővült a hosszú évtizedek óta üresen álló szombathelyi Víztorony, amelyet az AGORA kezdett el működtetni. Szintén a 2021-es évben költözött az AGORA központba a városi hetilap, a Savaria Fórum kiadó, valamint a Szombathelyi Televíziót is működtető Szombathelyi Médiaközpont Nonprofit Kft. A fenntartó önkormányzat döntése értelmében 2022. január 1-jétől az AGORA és a Médiaközpont

EUROINFO projektbemutató sajtótájékoztatója. A képen Zver Ilona, a Szlovén RTV stúdióigazgatója és Horváth Zoltán, a Szombathelyi Médiaközpont igazgatója. Forrás: Savaria Fórum

szervezetileg is egyesül, az így létrejövő AGORA Savaria Kulturális és Médiaközpont Nonprofit Kft. olyan többfunkciós közművelődési intézmény lesz, amely mind a hét közművelődési alapszolgáltatást teljesíti, ugyanakkor médiatartalom-szolgáltató és sajtótermék-kiadó is lesz. Az egyesített intézmény hálózati kapcsolatai megnövekednek, és lehetővé válik a határokon átnyúló magyar kulturális kapcsolatok hatékony erősítése is. Lássuk a kitörési lehetőségeket, valamint azt, hogy milyen előzményekre építhetünk ebben a munkában!

A vasvármegye három-felé szakadása

Vas vármegyét a trianoni döntés három részre szaggatta. A vármegye déli-nyugati része (muraszombati járás) Szerb-Horvát-Szlovén Királyság része lett (ma Szlovénia), nyugati része (németújvári és felsőőri járás) pedig Ausztriához került. Sajátos, hogy az egykori vármegye területén még Trianont megelőzően – majd azt követően is – tapasztalhatunk területi mozgásokat és próbálkozásokat. 1919-ben Muraszombat központtal egy hétre megalakult a Vendvidéki Köztársaság (Göncz, 2001/A és 2001/B). Az 1921-ben Ausztriához csatolt területek visszaszerzése érdekében zajlott az úgynevezett nyugat-magyarországi felkelés, majd Felsőőr központtal megalakult a mások által el nem ismert Lajtabánság, amely egy hónapig létezett csupán (Ormos, 1990). A soproni népszavazást követően, 1923-ban további települések kezdeményezték népszavazást, melynek következtében 10 település visszakerült Magyarországhoz. A lényeg azonban nem változott: a vármegyéből jelentős területek kerültek elcsatolásra, Szombathely pedig elvesztette természetes kereskedelmi, valamint kulturális-szellemi kapcsolatainak

egy részét. Ebben a tekintetben elsősorban Felsőőr elszakadása volt fájó, annak közelsége miatt. A második világháború után leereszkedő vasfüggöny pedig ténylegesen el is zárta a korábban meglévő természetes együttműködéseket. Megszűnt az 1888-ban létrejött Szombathely – Pinkafő-vasútvonal is.

A kapcsolatok az 1980-as évek közepétől, illetve a '90-es évek elejétől kezdtek csak újra kialakulni: a szombathelyi családok egyre gyakrabban látogattak ki Ausztriába, és ebben az időben alakította ki az önkormányzat is az első testvérvárosi kapcsolatait, köztük 1991-ben Felsőőrrel, de több örvidékhez tartozó település is kezdeményezett a magyar várossal együttműködéseket. (Hardi és Nárai, 2001. 122–123. o.)

A szombathelyiek és az örvidékiek családi, rokoni kapcsolatai a rendszerváltást követően felerősödtek és jelenleg is érzékelhetőek. A kereskedelmi-szolgáltatói kapcsolatok iránya Ausztriából Szombathelyre (bevásárlás, orvosi szolgáltatások, szépségápolás stb.), a munkavállalás pedig Szombathelyről Ausztria felé irányul.

Az egykori muravidéki szerves kapcsolatok kevésbé éledtek újra. Muraszombattal nem alakult ki testvérvárosi kapcsolat (az, mint azt látni fogjuk, Szlovénia felé Mariborral alakult ki), ráadásul a település Felsőőrnél távolabb is van. A szlovén településen a magyar lakosság sem annyira meghatározó, mint Felsőőr esetében (nem éri el az 1%-ot): a muravidéki magyarság kulturális központja Lendván található, amely nem Vas, hanem Zala vármegye része volt. Mindezekről függetlenül a szombathelyi, határon túli kulturális kapcsolatok fókuszpontja Örvidék mellett Muravidék kell, hogy legyen a történelmi hagyományok, földrajzi adottságok okán, valamint Szombathely azon testvértelépülései, ahol magyar nemzetiségi közösségeket találunk.

Szombathely testvérvárosi kapcsolatai

Szombathely jelenleg 16 testvérvárossal, valamint további 3, úgynevezett baráti várossal rendelkezik, melyeket az 1. táblázatban mutatok be részletesen. A testvérvárosok között 2 nem európai települést találunk (egy-egy izraeli és kínai). A városnak Szerbián kívül valamennyi Magyarországgal határos országgal van önkormányzati kapcsolata.

A kapcsolatok egy része alulról jövő kezdeményezés alapján indult el: felsőoktatási kapcsolatok (pl. Maribor, Nömmé), vagy civil kapcsolatok (pl. Kaufbeuren) alakultak át politikai kapcsolatokká, és intézményesültek önkormányzati szinten. A kapcsolatok más része pedig politikai jellegű volt már kezdettől is, ezeknek még szükséges a civil, kulturális kapcsolódási pontjait kialakítani. Harmadik csoportba sorolhatók azok a történelmi gyökerű kapcsolatok, amelyek esetében találhatunk kulturális és politikai tényezőket is, mint például Felsőőr vagy Ungvár esetében.

Mint a táblázatból láthatjuk, négy település van, ahol magyar nemzetiségi közösséget találunk; ezek: Nagyszombat, Vajdahunyad, Zilah és Felsőőr. Erős kapcsolatok Vajdahunyaddal és Felsőőrrel alakultak ki.

Jelen írásban nem célozom Szombathely testvérvárosi kapcsolatainak elmúlt 30-35 évét mélyebben elemezni, azonban érdemes jelezni azt, hogy a külkapcsolati háló nem minden településsel azonos erősségű. Sok esetben az élő kapcsolatok is udvariassági látogatásokban merülnek ki. Az ennél mélyebb kulturális kapcsolatok száma kevesebb (itt elsősorban a kulturális intézményeknek, valamint a civil szervezeteknek lehet szerepe), a tényleges gazdasági kapcsolatok pedig elenyészők, holott a politikai és kulturális hasznosultság mellett tényleges ér-

Szombathely Megyei Jogú Város testvérvárosai			
Testvérváros neve	Ország	Testvérvárosi megállapodás aláírása	Magyar nyelvű nemzetiség
Lappeenranta	Finnország	1985	Nem
Maribor	Szlovénia	1985	Nem
Vajdahunyad	Románia	1990	Igen
Kolding	Dánia	1991	Nem
Felsőőr	Ausztria	1991	Igen
Ungvár	Ukrajna	1991	Igen
Kaufbeuren	Németország	1992	Nem
Ramat-Gan	Izrael	1992	Nem
Nagyszombat	Szlovákia	1993	Igen
Lecco	Olaszország	1995	Nem
Nömme	Észtország	1997	Nem
Ferrara	Olaszország	2001	Nem
Yantai	Kína	2007	Nem
Kutaisi	Grúzia	2015	Nem
Sziszek	Horvátország	2015	Nem
Santiago do Cacém	Portugál	2019	Nem
Szombathely Megyei Jogú Város baráti városai			
Baráti város neve	Ország	Baráti városi megállapodás aláírása	Magyar nyelvű nemzetiség
Tours	Franciaország	2003	Nem
Razgrad	Bulgária	2009	Nem
Zilah	Románia	nincs adat	Igen

1. táblázat: Szombathely Megyei Jogú Város testvér- és baráti városi kapcsolatai 2021-ben (saját szerkesztés Szombathely Megyei Jogú Város honlapja, www.szombathely.hu alapján)

1. ábra: Testvérvárosi kapcsolatok ábrája (saját szerkesztés)

telme lenne az ilyen jellegű hálózat kiépítésének. (1. ábra)

A Covid-19 járvány az elmúlt másfél évben jelentősen befolyásolta a határon túli települési kapcsolatokat is. Ahogy azt a legutóbbi 2020-as testvérvárosi beszámoló-ból látjuk, a személyes látogatások megszűntek, és az online térbe kerültek át. A hangsúly a gyakorlati problémamegoldásokra, tapasztalatcserékre terelődött: vírushelyzet kezelése, városi önkéntes rendszer működtetése a járvány alatt, bűn-megelőzési stratégiák. Ugyanakkor 2021-ben már megindultak az intézményesült kulturális kapcsolatok kialakítására, felújítására irányuló törekvések, amelyekbe az AGORA is egyre nagyobb szerepet kap.

A szombathelyi AGORA Kárpát-medencei kapcsolatai

Az AGORA Szombathelyi Kulturális Központnak intézményesült határon túli kapcsolatai nem alakultak ki, azonban az elmúlt időszakban ennek előkészítése már megtörtént. Az alábbiakban felsorolunk pár példát az elmúlt évből, amelyek az intézmény Kárpát-medencei hálózati kapcsolatának alakulását példázzák:

– 2021. január elején az AGORA együttműködési megállapodást kötött a szombathelyi Őrvidék-Házak működtető Magyar Házak Közhasznú Nonprofit Kft.-vel, melynek keretében a felek vállalták rendezvények közös lebonyolítását, valamint a külhoni magyar kultúra és a Kárpát-medencei nemzeti összetartozás helyi népszerűsítését.

– Áprilisban online megbeszélést folytatott az AGORA vezetése, valamint Szuhai Viktor szombathelyi külkapcsolatokért felelős tanácsnok a Burgenlandi Magyar Kultúregyesület vezetőivel a kulturális kapcsolatok szorosabbá tételéről.

– Szeptemberben, amikor már lehetségessé váltak a személyes jelenléttel zajló találkozók is, az AGORA vezetőjeként tagja lehettem annak a szombathelyi delegációnak, amely Ungvárra látogatott, és közvetlen tapasztalatokat is szerezhettem az ungvári magyar közösség talán legkiemelkedőbb kortárs innovációjáról, Kolodko Mihály és követői miniszobraitól, amelyek esetleges helyi megvalósíthatósága (újszerűségük okán) akár a kulturális gazdaságfejlesztést is segítheti.

– Szintén a kárpátaljai kulturális együttműködés keretében adtunk helyet Kovach Anton, Szent István keresztény hagyatéka – A magyar szentkorona vármegyei című kiállításának, a Kárpátaljai Szövetséggel partnerségben. A kiállítás július hónapban volt megtekinthető központunkban.

– A bevezetőben már jeleztem az intézmény előtt álló átalakulást, melynek során a jövőben a közművelődési feladatellátás egy szervezetben fog működni a városi médiával, így a felsorolásból nem kívánom kihagyni azt az együttműködést sem, amelyet a Szombathelyi Médiaközpont a COMM/SUBV/2020/M. „EUROINFO – Az Európai Parlament célkitűzéseinek bemutatása” elnevezésű pályázatához kötődően a Szlovén RTV Maribori Regionális Központjának, lendvai Magyar Műsorok Stúdiójával kötött 2021 februárjában televíziós anyagok elkészítésére. A megállapodásnak köszönhetően

többek között regionális kisebbségekről, határon átnyúló kulturális kapcsolatokról, gazdasági és zöldügyekről szóló műsorok készülnek el, amelynek leiratai megjelennek a Savaria Fórum című hetilapban is.

A fenti felsorolásból kimaradt a június 4-ei Nemzeti Összetartás Napja, amely Szombathelyen az AGORA szervezésében zajlik. Az esemény különlegességét máskor az adja, hogy az ünnepi műsor keretében egy határon túli magyar iskola diákjai is fellépnek, azonban erre az idei évben a járványhelyzet miatt sajnálatos módon nem kerülhetett sor.

Összefoglalás

A szombathelyi AGORA a határokon átnyúló, Kárpát-medencei magyar együttműködések kialakításában és megerősítésében érdekelt. Leginkább olyan közösségekkel kíván kooperálni, amelyekkel történelmi gyökerei vannak a városnak, valamint földrajzilag leginkább közel találhatók, vagy ahol

Szombathelynek településpolitikai, testvérvárosi kapcsolatai vannak. Az ezirányú törekvések a város regionális centrum szerepkörének erősítése, valamint a kulturális kapcsolatoknak köszönhető gazdasági együttműködések felélénkítése érdekében is tesszük, mivel hiszünk abban, hogy a kulturális tevékenység gazdaság- és településfejlesztő hatással is bír már közeptávon is.

Felhasznált irodalom

Beszámoló Szombathely Megyei Jogú Város Önkormányzata 2020. évi testvérvárosi kapcsolatainak működéséről, eredményességéről (2020). Interneten: <https://www.szombathely.hu/kozgyules/e-kozgyules/kulonleges-jogrendi-idoszak-dontesei-november-11-tol/d191691/> (Letöltve: 2021. november 1.)

Göncz László (2001/A): Mura-vidék, 1919. *Vasi Szemle*, 55. 2. sz.

Göncz László (2001/B): *A muravidéki magyarság 1918–1941*. Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, Lendva

Hardi Tamás és Nárαι Márta (2001): A határ menti területek jellegzetességeinek átalakulása a 20. század végi Nyugat-Magyarországon. *Tér és társadalom*, 15. 2. sz.

Ormos Mária (1990): *Civitas fidelissima. Népszavazás Sopronban 1921*. Gordiusz, Győr

Szombathely Megyei Jogú Város honlapja, www.szombathely.hu (Letöltve: 2021. november 1.)

HORVÁTH ZOLTÁN művelődésszervező, okleveles alkalmazott nyelvész, okleveles andragógus, okleveles kulturális mediátor. Jelenleg a Széchenyi István Egyetem Regionális Doktori Iskolájának doktorandusza. Disszertációs témája a kulturális alapú gazdaságfejlesztés és kreatív ipar Szombathelyen. 13 éve dolgozik az AGORA Szombathelyi Kulturális Központban közművelődési szakemberként, 2020 óta az intézmény igazgatója. 2021 februárja óta ellátja a Szombathelyi Médiaközpont Nonprofit Kft. ügyvezető igazgató tisztségét is. Óraadó oktatóként tanítja az ELTE Savaria Egyetemi Központ közösségszervező szakos hallgatóit különböző elméleti és gyakorlati kurzusokon. Kulturális örökség szakterületen tagja a Szombathelyi Értéktár Bizottságnak.